KILIMO BORA CHA MAHARAGWE KAWAIDA (BUSH)

Taasisi
ya Utafiti wa Kilimo Tanzania
Tanzania Agricultural
Research Institute
(TARI) - Selian
Dodoma Road,
P.O. Box 6024
Arusha, Tanzania.

E-Mail: cdselian@tari.go.tz

MUVI TANGA
P. O. Box 5086
Tanga, Tanzania.

Tel: +255 27 264 5315
Fax: +255 27 264 5314
E-mail: info@mma-ltd.com

International Center for
Tropical Agriculture (CIAT)
Selian Agricultural Research
Institute (SARI)
Dodoma Road, Near Arusha
Airport
P.O. Box 2704
Arusha, Tanzania.

Telephone No.: +255 732 979

TOLEO LA TATU 2015

UTANGULIZI

Maharagwe ni zao muhimu katika kanda ya kaskazini na nchi nzima kwa ujumla. Hutumika kama chakula kwa kutowelea vyakula mbalimbali kama ugali, wali makande na kadhalika pia majani yake hutumika kama mboga za majani. Hivi sasa maharagwe yameanza kuwa zao la biashara hasa katika maeneo yale ambayo hayana zao la kudumu la biashara, na majani yake yakishakauka yamekuwa chanzo muhimu cha kumuongezea mkulima kipato ambapo hufungwa na kuuzwa kwa bei ya juu kama chakula cha mifugo. Wakulima wengi wamekuwa wanapata mavuno haba kutokana na sababu mbalimbali mojawapo zikiwa ni kutokutumia mbegu bora za maharagwe, kutokuzingatia njia mbalimbali za matunzo zinazopendekezwa, kutokufahamu namna ya kuwadhibiti wadudu na magonjwa ya maharagwe na hifadhi. Kijarida hiki kidogo kina nia ya kutoa ushauri kwa ujumla kwa wakulima wa maharagwe ili kuongeza chakula bora cha mifugo na ziada kwa kuuza ili kuinua kipato cha mkulima.

MATAYARISHO YA SHAMBA

Shamba litayarishwe vizuri kwa kuondoa magugu yote kwa kutumia jembe la trekta, jembe la kukokotwa na wanyama au jembe la mkono.

WAKATI WA KUPANDA

1. PANDA MAHARAGWE WAKATI KUNA UNYEVU WA KUTOSHA

Aina ya mbegu za kienyeji ni ambazo hutumiwa na wakulima. Hazitoi mavuno mengi kwani huwa hafifu, zimechanganyika na hazina ubora wa kitaalam.

Panda mbegu bora zilizopendekezwa na wataalam kulingana na kanda iliyoshauriwa.

A. **Ukanda wa Juu:** Usawa wa bahari zaidi ya mita 1500.

Panda mbegu - Uyole 84, Uyole 90, Ilomba, Uyole 94, Uyole 96, Uyole 98, Njano Uyole, Uyole 03 au Uyole 04 n.k.

B. **Ukanda wa Kati:** Usawa wa bahari mita 1000 -1500.

Panda mbegu - Lyamungu 85, Lyamungu 90, Selian 94, JESCA au Selian 97.

C. **Ukanda wa Chini:** Usawa wa bahari chini ya mita 1000.

Panda mbegu - Rojo, Mshindi au Pesa.

2. MFUMO WA UOTESHAJI:

a) Kilimo Mseto (Intercropping)

Mahindi:

(i) Nafasi kati ya mstari wa mahindi ni sentimeta 75 au 90

(ii) Panda mstari wa maharagwe kati ya mistari miwili ya mahindi

(iii) Nafasi kati ya mashimo ya maharagwe iwe sentimeta15 kama nafasi kati ya mistari ya mahindi ni sentimeta 75. Kama nafasi ya mstari wa mahindi ni sentimeta 90, nafasi kati ya mashimo ya maharagwe iwe sentimeta 10.

(iv) Mbegu mbili za maharagwe ziwekwe kwa kila shimo.

(b) Kilimo kisicho cha Mseto

(i) Panda maharagwe kwa kutumia kipimo cha sentimeta 50 kati ya mstari wa maharagwe.

(ii) Panda maharagwe sentimeta 20 kutoka shimo hadi shimo la maharagwe. Katika kilimo kisicho cha mseto kama nafasi zilizopendekezwa hapo juu zikizingatiwa mkulima atakuwa na idadi ya mimea ipatayo 200,000 kwa hektari moja.

3. KUTUMIA MBOLEA

Maharagwe hustawi vizuri na kutoa mazao mengi kama yakipata mbolea ya kutosha. Mkulima anaweza kutumia samadi au mbolea za chumvichumvi kama ifuatavyo.

a) Samadi

Weka debe 2 au ndoo 2 za samadi iliyooza vizuri katika mfereji au mstari wa maharagwe.

b) Mbolea za Chumvichumvi

Weka kilo 130 za mbolea aina ya TSP na kilo [illegible] za mbolea aina ya CAN au kilo 65 za UREA k[illegible] hektari moja wakati wa kupanda. Au DAP kilo [illegible] au Minjingu Mazao kilo 120 kwa hektari.

4. PALIZI:

i. Hakikisha shamba halina magugu wakati kupanda.

ii. Palizi ya kwanza wiki mbili baada ya kupanda na ya pili kabla ya maua kuchanua kwa wale wanaotumia jembe la mkono.

iii. Kwa wale wanaotumia dawa za [illegible] tumia:

(a) Dawa zinazotumika mara [illegible] kupanda tu STOMP455EC [illegible] Rush 960.

(b) Dawa za kupalilia wakati majani ya maharagwe yakiwa kati ya 5-7: AMAZON (inaua majani mapana na nyasi).

NB: Fuata kama inavyopendekezwa na wauzaji wa dawa hizo.

5. KUZUIA MAGONJWA:

i) Tumia mbegu safi ambayo haina magonjwa.

ii) Zingatia kilimo mzunguko. Shamba ambalo maharagwe yalishambuliwa na magonjwa msimu uliopita, lisirudiwe kupandwa maharagwe msimu unaofuata, katika shamba hilo panda mazao mengine kama mahindi au viazi kwa muda wa miaka miwili hadi mitatu.

iii) Panda aina bora za maharagwe zinazostahamili magonjwa na ukame.

iv) Kwa maharagwe ya mbegu tumia dawa kama (Apron Star) kwa kufuata maelekezo ya kitaalamu.

6. KUZUIA WADUDU:

a) Wadudu wa Shambani:

i) Kilimo cha mzunguko
ii) Panda mapema mara msimu unapoanza
iii) Kilimo cha mseto
iv) Panda aina za mbegu za maharagwe zina zostahimili wadudu
v) Tumia dawa zifuatazo kwa maharagwe yanayotumika kama mbegu, **Rogor, Karate** au **Nimbicidine** kuzuia inzi wa maharagwe na wadudu mafuta (Aphids) na Pod Borer.

b) Wadudu wa Ghalani:

i) Kuvuna kwa wakati unaofaa
ii) Kausha maharagwe vizuri na safisha ghala kabla ya kuhifadhi
iii) Kwa maharagwe ya chakula tumia **"Actelic Dust"**
vi) Kwa maharagwe ya mbegu tumia **Apron Star** au **Mmwarubaini.**

7. KUVUNA:

i) Vuna Maharagwe wakati yamekauka vizuri

ii) Kama hayajakauka vizuri yang`oe na kuyaanika juu ya mkeka au chandalua au torobali au mahali safi juu ya ardhi iliyofagiliwa vizuri.

iii) Piga kwa kutumia mti kuaondoa mbegu katika ganda lake. Hii inaweza kufanyika yakiwa sehemu ya kuaniakia au kwa kuweka kidogokidogo kwenye gunia.

iv) Baada ya kuyapiga ondao takataka zote kwa mkono na kupeta.

Kijarida hiki kimetayarishwa na:

Idara ya Utafiti wa Maharagwe Kitaifa

Taasisi ya Utafiti wa Kilimo na Chakula Selian

S.L.P. 6024, Arusha - Tanzania

Barua Pepe: selianari@gmail.com